

RECENZE

AUDIGIER F., CRAHAY M., DOLZ J.

Curriculum, enseignement et pilotage

(Kurikulum, výuka a řízení).

Bruxelles : De Boeck, Larcier, 2006. 276 s.

Sborník statí vydaný pod redakcí pedagogů univerzity v Ženevě představuje soubor teoretických analýz a empirických studií, které se soustřeďují na tři problémové okruhy vztahující se ke kurikulu, jež jsou dnes v centru pozornosti pedagogických věd na celém světě. Jednotlivé příspěvky se sice odlišují z hlediska koncepčního i metodologického, ale jejich jednotícím základem je, že přispívají k řešení základních otázek, které prolínají problematiku tvorby kurikula. Do popředí vystupuje rozpor mezi přístupem technologickým a hlediskem sociálním, rozpor mezi úředními předpisy a účinnou edukační praxí, rozpor mezi řízením prostřednictvím učebních prostředků a řízením na základě výsledků výchovně-vzdělávacího procesu. Studie se však nezabývají kontroverzními otázkami jednotlivých vyučovacích předmětů, ale nabízejí obecnější pohled na procesy a konflikty, jejichž prostřednictvím se kurikulum transformuje. Tím se otevírá cesta umožňující uplatnit při řešení kurikulárních otázek hlediska sociologická, psychologická, filozofická a didaktická. Sborník se člení na tři části: 1.) Kurikulum ve vztahu ke společnosti; 2.) Efektivnost realizovaného kurikula a 3.) Kurikulum a řízení.

V obsáhlém úvodu si iniciátoři a redaktoři sborníku (M. Crahay, F. Audigier a J. Dolz) kladou otázku, které stránky kurikula mohou být předmětem vědeckého výzkumu. Aniž si činí nárok na vyčerpávající řešení, vytyčují tři tematické okruhy, které odrážejí napětí mezi představiteli institucí a různými teoretiky. Jsou to: 1.) tvorba kurikula jako objektu napětí mezi stanoviskem technologickým a požadavky společnosti; 2.) napětí, které vzniká mezi představiteli biosféry (rozumové lidské činnosti) a politiky na jedné straně a světem praxe na straně druhé a 3.) napětí mezi vyvíjejícím se výchovně-vzdělávacím systémem a jeho řízením.

Neuzavírají se však ani před dalšími otázkami, které by si zasloužily pozornost výzkumu. Je to např. otázka, jak vlastně kurikulum ovlivňuje učení žáka apod.

Dalším problémem, kterému se věnují, je ujasnění pojmu kurikulum. Analyzují různé definice kurikula a důrazně upozorňují na rozpor mezi životními zkušenostmi a obsahem výuky, který charakterizují jako dualismus projevující se napětím mezi psychologickým subjektem a obsahem výuky. V jejich pohledu je kurikulum intelektuální nebo kulturní konstrukce (artefakt), jejímž cílem je ovlivnit proces výuky, který konkrétně probíhá ve řídě. Toto pojetí kurikula ovšem vyvolává další otázku, totiž čemu vyučovat a jak organizovat učení. Otevírají se však ještě další problémy, např. rozlišení jednotlivých úrovní kurikula. Autoři se přiklánějí k Glatthornovu

členění (A. A. Glatthorn: *Curriculum Renewal*. Alexandria, 1987) a rozeznávají šest úrovní kurikula: 1.) kurikulum doporučené, 2.) oficiální, 3.) materializované (v příručkách a materiálech), 4.) realizované (vyučované), 5.) testované a 6.) kurikulum dosažené (osvojené).

V první části sborníku zaujme studie o národních kurikulárních politikách v povinném evropském vzdělávání se zaměřením na nabídku homogenity a odlišnosti (A. Delhaxhe). Konstatuje se, že vzrůstá autonomie místních úřadů ve školských záležitostech. Tím víc se však uplatňuje vzájemná konkurence a vzniká problém, jak zajistit stejnou úroveň vzdělání. Další aktuální otázku otevírá stať o vlivu ekonomiky a politiky na změny kurikula (M. Crahay, A. Forget). Autoři docházejí k závěru, že na tvorbě kurikula by měly participovat v konstruktivním duchu didaktické, pedagogové i sociologové. K problematice definování kurikula se vyslovuje také A. Miller, který se vrací k J. Deweyovi a ukazuje, že zdůrazňováním situace dítěte myslí na jeho budoucnost. Souhlasí s tím, že se upouští od jednostranného zvýrazňování kompetencí, které se zjednodušeně vytyčovaly jen z hlediska subjektu, vědomostí, procesu nebo společnosti apod., a nerespektovala se jednota všech těchto činitelů. Stejně tak nelze odtrhávat hledisko epistemologické od požadavků politických a ekonomických. Vývoj kurikula autor spojuje se stavem současné demokracie a zdůrazňuje při jeho koncipování i realizaci spolupráci dětí (žáků), vyučujících, rodičů, odpovědných politiků, badatelů, expertů atd.

Oddíl sborníku zaměřený na efektivitu realizovaného kurikula prezentuje čtyři studie, v nichž se sleduje daná problematika ve školách primárních, středních i ve vzdělávání dospělých. Zaujme výzkum, který je zaměřen na výuku francouzštiny na středních školách (J. Dolz, M. Jacquin, B. Schneuwly). Sleduje se v něm, jak se teorie kurikula a jeho plánování vytváří v interakci s pozorováním toho, jak výuka ve třídě probíhá. Následná didaktická analýza zpřesňuje obsah i metodická opatření učitele, což umožňuje průběžnou aktuální úpravu učebního plánu. Podnětná je stať o kurikulu ve vzdělávání dospělých, zdůrazňující orientovanou aktivitu. Dochází se k závěru, že kurikulum ve vzdělávání dospělých by mělo vycházet z analýzy reálné práce účastníků (M. Neuwly-Bonte), což má ovšem důsledky v různé úrovni výuky.

Poslední oddíl sborníku hodnotí způsoby řízení tvorby kurikula v některých evropských státech. Např. ve Španělsku se začalo se školskými reformami v r. 1978 v souvislosti s přijetím nové ústavy a inovace kurikula se prohlubují školským zákonem z r. 1990. Kurikulární reforma spočívá na rozdělení odpovědnosti na úrovni národní samosprávy a jednotlivých škol, přičemž východiskem jsou psychopedagogické principy a sociokonstruktivistická orientace. Další reforma (2002) posílila humanitní prvky kurikula a zdůraznila kvalitu vyučovacího procesu. Velmi aktuální otázku řeší studie, která se zabývá změnou paradigmatu řízení, jejíž podstata spočívá na demokratickém stylu práce institucí, na rozvoji nových pedagogických profesí, na decentralizaci, na nových formách managementu atd. S tím souvisí inovativní pojetí vnitřní a vnější evaluace a tlak na transformaci edukačních systémů. Jiným aktuálním problémem se zabývá studie o soutěžení škol při náboru žáků, které se promítá do veškeré výchovně-vzdělávací práce i do koncepce kurikula.

Stručný přehled některých studií sborníku, který vydala vědecká sekce pedago-

gických věd ženevské univerzity otevírá okno do aktuální problematiky, kterou řeší odborníci ve frankofonní oblasti. Ukazuje se, že jde o stejné problémy, které jsou naléhavé i u nás, s tím rozdílem, že dané otázky jsou v těchto zemích vyhraněnější a jejich řešení pokročilo dále. U nás informace o práci francouzsky publikujících badatelů jsou kusé, nebo dokonce chybějí, ačkoliv je zřejmé, že jejich zkušenosti a výsledky by byly pro nás přínosné. Impozantní je ediční činnost Pedagogické rady univerzity a složení vědeckého pedagogického komitétu, který čítá 70 členů z univerzit Švýcarska, Francie, Kanady, Belgie, Španělska a Německa.

Josef Maňák

COLIN J. MARSH

Key Concepts for Understanding Curriculum.

3. vyd. London and New York : Routledge Falmer, 2006. 274 s.

Kurikulum patří mezi ty pedagogické koncepty, které jsou vymezovány různě v různých pedagogických pohledech, paradigmatech či tradicích. Colin J. Marsh ve své práci *Key Concepts for Understanding Curriculum* představuje koncept kurikula, jak je chápán v angloamerickém didaktickém paradigmatu.

Autor označuje pět obecných témat v problematice kurikula a podle nich formálně knihu dělí na části: po úvodní části následují části *plánování a vývoj kurikula* (Curriculum Planning and Development), *řízení kurikula* (Curriculum Management), *vyučovací perspektivy* (Teaching Perspectives), *spolupráce v otázkách kurikula* (Collaborative Involvement in Curriculum) a *ideologie kurikula* (Curriculum Ideology).

V úvodu autor nabízí šest definic kurikula, přičemž každou krátce analyzuje a zdůrazňuje, v čem spočívá její problematičnost.

Část věnovaná plánování a vývoji kurikula je uvedena představením problematiky kurikulárních rámců (curriculum frameworks), které autor vnímá jako nástroj řízení vyučování i jako zdroj inspirace pro tvořivou výuku. Zamýšlí se nad výhodami a nevýhodami kurikulárních rámců a jako příklad práce s nimi uvádí situaci ve Spojeném království a v Austrálii. Dále je pozornost věnována otázce cílů (objectives), výstupů (learning outcomes) a standardů (standards) ve vyučování. V kapitole věnované modům vyučování a učení (teaching and learning modes) hovoří autor o nutnosti přizpůsobení stylu vyučování učitelů stylům učení žáků a zmiňuje se o možnostech využití moderních technologií ve výuce. Jako příklady vyučovacích modů nabízí kladení otázek a kooperativní učení. Rozsáhlá kapitola je věnována hodnocení (assessment), známkování (grading) a vystavování zpráv a vysvědčení (reporting). Závěrečná kapitola této části je věnovaná problematice zavádění kurikula (curriculum implementation) a autor ji uzavírá příklady zavádění kurikula v Hong Kongu a Spojeném království.

V úvodu části věnující se řízení kurikula se autor pokouší vyjasnit vybrané důležité koncepty jako inovace (innovation), změna ve vzdělávání (educational chan-